

delka s slovanskim (českim) jezikom. Tej želji, katere niso razodeli samo Nemci, temuč tudi previdni Slovani (ker po taki uredbi Trebiške gimnazije se bolje vstreza šolski omiki mladine), se bode zdaj vstreglo, kajti že je minister nauka po predlogu Moravskega deželnega šolskega sveta ukazal, da se kar brž Trbiška slovanska gimnazija predela v nemško s paralelnima českima razdelkoma v spodnjih dveh razredih". —

Gori imenovani „previdni Slovani“, o katerih ta akt govori, so brž ko ne nekateri judovski havzirarji, katerih se v Trebičah ne manjka. Se ve da s plaščem „previdnih Slovanov“ (einsichtsvollen Slaven) in pretvezo „napredka“ in „omike“ se utegne vsaka sila zoper ravnopravnost Slovanom izgovarjati, a več pa tudi ne. Dokler se v Avstriji ne gleda na narod vsake dežele, statistično dokazan, in na pravice njegove, zagotovljene tudi v temeljni državni postavi, lahko se presuka vsaka šolska naredba, če po naključbi od danes do jutri v deželnem šolskem svetu slovanske dežele sedi nemškutarska večina. Tako pa imamo večne spremine, a stanovitne pravice ne!

Jugoslovansko slovstvo.

Prijateljem domače knjige.

Gospod dr. Schwarz nam je poslal sledeči oglas s prošnjo, naj ga priobčimo v našem listu. Oglas zadeva knjigo, katere dozdej še pogrešamo: anatomijo človeškega telesa ali razudbarstvo, in bode tudi slovenskemu slovstvu na korist, v katerem so letos dobili od ministerstva za pripravniške šole izdane slike človeškega telesa. Gosp. dr. Schwarz tako-le oklicuje svojo knjigo:

„Dva su me obzira vodila, kada sam započeo *opisnu anatomiju* ili *razudbarstvo čovječjega tiela* domaćim jezikom pisati, ponajprije obzir na strukovnu nazivlje, koje je kod nas tek v razvoju, te valja o njem čim sdušnije da nastojimo, — a zatim obzir na strukovnu liečniku knjigu, kojom unatoč svih zapriekâ moramo jednoč da započmemo, ako hoćemo polje priredjivati, na kojem da nam daljni strukovni rad laglje uspjeva.

Oto djelo razdielio sam na dva svezka. Svaki svezak sastoji od tri knjige. U prvom svezku je opis kostura, mišićja i ćutilâ, u drugom opis droblja, živčevlja i žilja.

Djelo oto koli s jednoga, toli i s drugoga obzira, iz kojega je poteklo, imalo bi doći u prilog ne samo kod nas liečniku, nego i naravoslovcu u obće, pa i pravniku, a napokon svakomu prijatelju domaće knjige. Radi prispodobe nazivlja zanimati će ono strukovnjake i ostalih slavjanskih granâ.

Dotiskani od 15½ tabaka sastojeći *prvi svezak* može se naručiti neposredno kod mene uz *gotov novac*, ili uz pouzeće. Ciena mu je 2 for. 50 novč.

Podpure li me občinstvo mnogobrojnom naručbom u podmirenju tiskovnih troškovâ, to ću moći drugi svezak uz jefiniju cieniu dati, pošto pišuć oto djelo nisam za osobnom korišću pošao.“

Varašdin, mjeseca studena 1873.

Dr. Ante Schwarz, žup. fizik.

Naši dopisi.

S Goriškega Krasa 21. nov. — Nismo storili li prav mi „klerikalci“ med posestniki slovenskimi, da nismo hoteli voliti barona Tacco-ta v državni zbor? Zdaj vidite, kak mož je to! Imeli so ga nekateri in tudi „Narod“ in „Soča“ za federalista. Drugi so pa res-

nico govorili, ko so trdili, da saj še ne vé, kaj je to „federalist“; kajti gosp. baron se sam baha, da že veliko let še časnikov ne bere. In tak mož hoćete, da bo za politiko? Spakavati se hoće s politiko in z javnimi rečmi! To kaže on vsaj s tem, da se je vsedel med demokrate na skrajno levico. Pripovedujejo tudi, kakor sem nedavno slišal, da, kedar je šlo za volitev kandidatov v slovenskih kmečkih občinah, rekel je na nekem javnem kraji, da če ima on na izbiro norca, birokrata ali farja (to, je klerikalca), bode volil najrajši — norca!! Takega zastopnika ima tedaj na Dunaji naše véliko posestvo. Rad tedaj verjamem, da se ga laški volilci že sramujejo, kakor mi nekdo piše. — Mož, katerega je mikalo vedeti, kako in zakaj so si laški posestniki postavili za kandidata barona Tacco-ta, prizadeval si je izbarati vzrok, in ga je našel; Tacco je neki v cenilni komisiji take nasvete stavil, in neko tako sporočilo sestavil, da presega vse Umlauftove in Kronawetterjeve prenapetosti. Ta predrzna svoboda pri — aristokratu je bila nekterim liberalcem, ki bi davkov raji ne plačevali in lieber alles za-se obdržali, tako všeč, da so ga začeli porivati med kandidate. S pomočjo slovenskih „liberalcev“ in po zdržanji „klerikalcev“ je baron Tacco zmagal. Zdaj vé svet, kako pride kdo v državni zbor. Prosit!

Iz Gorice 23. nov. — Vendar enkrat! 15 let menda je čakala nova ulica od ribjega trga proti železnični postaji imena. Veliko se je prejšnjih let govorilo, da skrajna stranka italijanska, ki je imela pri municipiju veslo v rokah, namerava ulici imé po Viktorju Emanuelu in Garibaldi-ju, kakor hitro pride Gorica pod Italijo. In 26. julija 1866. smo že vsi pričakovali prihoda Cialdini-vega. Al, lejte, kako se osoda maščuje nad nekterimi ljudmi! Post tot discrimina rerum se bo ulica imenovala — „Corso Francesco Giuseppe“. Znabiti bi tudi s tem imenovanjem ne bilo šlo tako lahko, da ne bi bil h koncu 25 let cesarjevega vladanja tudi v Avstriji obveljal italijanski liberalizem. Vendar pa nočem našim mestnim očetom preiskovati obisti, ter jemljem njihov sklep zastran krasne ulice (kateri je ljudstvo že samo bilo dalo imé „Via del Giardino“), za silno lojalnost, tem bolj, ker so določili za 2. dan decembra tudi še druge lepe svečanosti. — Naši lokalni listi so vsi šolski listi postali razen „Ecco“-ta; vsi obravnujejo novi „pripravljalni razred“ za srednje šole in pikajo na desno in na levo, in to po pravici. V slovenski pripravljalnici (na gimnaziji) je kakih 40, v italijanski (na realki) pa čez 80 učencev. Kar sem jaz prerokoval v enem poslednjih listov „Novic“, izpolnilo se je že: 4. razred na vadnici je celó prazen, laška 4ta razreda na vadnici in mestni šoli sta se neki tudi na pičlo število učencev skrčila. Gospod Wretschko! kje se bodo zdaj pripravniki za ljudsko učiteljstvo do dobrega vadili? In pa, v tem ko v družih deželah vse polno 4-, 5-, 6razrednih ljudskih šol imajo, nimamo Slovenci na Goriškem ni ene 4razredne v celi deželi ne!! Sicer pravijo, da je gg. pedagoge, ki sedé na ministerskem krmilu, v eni reči vendar že pamet srečala. Učni jezik v omenjenih pripravljalnih razredih bode dotični materni jezik; poprej se je mislilo, da se bode morala tudi celó v tem oziru „natura z vilami iztrebiti“, ter da se bo podučevalo, kakor pri starem, ko so prve mesece še izpraševali „karkaj peršon božjih je“? — potem pa brž „Wer hat alles erschaffen“? — Dne 12. decembra t. l. bo javna obravnava s porotniki v zadevi razžaljenja časti med „Isonzo“-om in „Ecco del Litorale“; „Isonzo“-vci pričakujejo mastnih reči.

Iz Gorice. (*Predarlška in Ložka železnica.*) Kar piše „Glas“ v svojem zadnjem listu, zanimivala bo tudi vaše bralce na Kranjskem. Čujte tedaj: Kakor smo izvedeli

iz Dunaja, podali so Tržaški poslanci presvitlemu cesarju prošnjo z več tisuč podpisov, da bi se zidala nova železnica od južne neodvisna, in potem so šli tudi kot deputacija k ministru kupčijstva. Od ministra gosp. Banhans-a dobili so malo tolažljiv odgovor, da vlada ne bo predlagala državnemu zboru niti Predelske niti Loške železnice.

Mirna 21. listop. (*Letina in mnoge druge nadloge.*) Tukajšnji pridelki so večidel pičili; žito prav smetno; krompirja veliko manj od lanskega leta, korenja malo, repe debele dosti; klaje za živino dosti; vina veliko več kakor lani, ceno moštu so tako visoko postavili 10, 11. tudi 12 gold. vedro), da zdaj se bode vino ceneje kupilo kakor je mošt bil. Živina je draga, da menda še nikoli ne tako. — Kolerica je okoli Šentjernejske fare hudo razsajala in je marsikateroga spravila prerano pod zemljo, pri nas pa so koze hude bile, pomrlo je posebno veliko otrok. — Kamor pogledamo, vidimo da se svet politično čedalje bolj giblje; žalibog, da tukaj še popolnoma spimo. Ljudje malo beró in zato malo vedó, ni tedaj čuda, da jih vsak širokoustnež lahko za nos vodi. To se je očitno pokazalo pri volitvi gosp. Dežmana v državni zbor. To vam je strašno, kar sta počenjala nemčurska župana Dolar, grajščak iz Kota in župan Št. Rupertški, in pa Böhm, grajščak iz Griča in župan Mirnski; kakor obnorela sta neprenehoma letala krog ljudi in koledovala za Dežmana. Oba spadata v vrsto brezverskih liberalcev. G. Böhm je pri nas že 7 let župan, nobene nove volitve ni bilo še občinskega zastopa, 4 leta že nobenega občinskega računa in nobenega občinskega odbora; župan komandira kakor paša na Turškem; kar gospod župan sklenejo sami, to jim c. k. okrajni glavar potrdijo, ki ga prav radi imajo. Župan je rekel našemu šolskemu učniku, naj bode tudi ogleda mrličev, pa tudi mesarski ogleda, in — okrajni glavar je rekel „amen“ in učenik je dobil dekret, da je mrliški in živinski ogleda! Za §. 34. občinske postave se še ne praša ne! — Naša vas je bila 4krat zažgana tekoče leto. To so sadovi naše prostosti! Deželni odbor je 25. oktobra ukazal, da se ima nova volitev razpisati za občinski odbor; al še zdaj ni sluha ne duha o njej. Prosimo, povejte nam, kje se imamo pritožiti. *)

Iz Ljubljane. — Danes se začnó deželni zbori povsod, razen Dalmacije, ki se prične še le 6. decembra. Pred Božičem bode jih menda zopet konec, da se po novem letu začne zopet državni zbor Dunajski. — Naš zbor dobí 4 nove poslance: dva narodna poslance: gosp. Lavrenčiča in g. Pakiža, — Kočevarja Brauneta in pa?? — Bog vedi, koga si bode zdaj vsa zmešana Idrija 28. dne t. m. volila.

— (*Iz seje deželnega odbora 21. nov.*) Posvetovala se je postava o napravi ponavljavnih ljudskih šol na Kranjskem, in sklenilo, da se načrt te postave predloži deželnemu zboru. — O zadevi naprave kmetijske šole na Dolenjskem se je sklenilo, da se poroča deželnemu zboru, kaj se je zgodilo v tej reči in katera posestva so za naprave omenjene šole na ponudbo, ter da bi se poleg tega osnovali dve deželni študentski stipendiji za mladenče, ki bi šli na kmetijsko šolo v Križevce, v Ogerski Altenburg ali v Hohenheim, da bi se izobrazili v vednostih kmetijstva in potem prišli kot učitelji na kmetijsko šolo na Dolenjskem.

— (*Naznanilo.*) V oslavljenje petindvajsetletnice vladanja njegovega c. kr. apostolskega Veličanstva našega najmilostivejšega vladarja 2. decembra t. l. bode vsled sklepa dežel. odbora dve svečanostni predstavi v tukajšnjem deželnem gledališču: prva pred-

večer svečanostnega dneva s slovensko igro, druga svečanostnega dne večer z nemško igro, obe predstavi z primerno in slavnega dneva vredno olepšavo in osvečavo. — Deželni odbor odbor to naznanja z vabilom k obili in praznični vdeležbi.

Deželni glavar Kranjski.

V Ljubljani 23. novembra 1873.

— (*Iz Novega mesta*) nam je došel tiskan program brezimnega odbora o tridnevni slovesnosti, ki jih Novomeščani nameravajo napraviti za 25letnico vladarja presvitlega našega cesarja Franc Jožefa. 6. dne decembra bode mesto razsvetljeno; 7. decembra velika maša v kapitelski cerkvi; ovenčanje cesarjeve podobe v kazini; slovesni pesmi poje pevsko društvo iz Kočevja, zvečer veliki ples v kazini; 8. decembra delitev malih darov med uboge v magistratni dvorani, zvečer slovesni obed v kazinski dvorani. — Marsikaj, to pa posebno bi radi vedeli, ali Novomesto nima domačih pevcev, da si najema Kočevske?

— Gosp. deželni glavar vitez dr. Kaltenegger in gospá njegova sta na čast godú presvetle cesarice in 25. obletnice vladanja presvitlega cesarja tukajšnji bolnišnici revnih otrok darovala 150 gold.

— (*Sirarstvo Bohinjsko*) veselo napreduje. Kolikor sira je družba Bohinjska dosihmal naredila — in te dni jej je gosp. Lasnik za sir, ki ga je od nje kupil, zopet poslal 473 gold. — vsega je brž prodala. Gosp. Petru Lasniku, štacunarju v Ljubljani in odborniku družbe kmetijske, gré hvala zato, da je pripravljen, ves sir po pošteni ceni Bohinjcem pokupiti, da jim tako ni treba še le kupca po svetu iskati. Koliko je taka nagla barantija vredna vzlasti pri novih podvzetjih, da ljudje svoj pridelek kmalu spečajo, to vé vsak, kdor ni novinec v kupčijskih rečeh. Iz gotovega vira pa tudi vemo, da Bohinjci dozdej svojega masla še celó nič niso prodali, sir pa je že ves prodan. Po takih skušnjah bodo pač raji opustili maslarijo in vse mleko obrnili na sirarstvo. Mi pa jemo dober domač sir, namesti da se nam vvažva tuje blagó, za katero denar iz dežele gré.

— (*Železnica iz Trbiža v Beljak*) se je včeraj odprla. S tem se pa premeni to, da zdaj poštni vlak Gorenske železnice dohaja v Ljubljano 40 minut čez poldne, mešani pa 30 minut čez 9. uro zvečer, — iz Ljubljane pa gré poštni vlak 15 minut čez 2. uro popoldne, mešani pa zjutraj 20 minut čez 5. uro.

— (*12. list „Slovenca“*) je bil unidan v prepovedjan. C. kr. deželna sodnija v „Laib. Zeitg.“ razglašá, da spis o šolskih naših razmerah je hudodelstvo po §. 65.; zato je prepovedala razširjanje onega lista in zapovedala vničenje njegovo.

— (*Da sta iz norišnice*) poslednje tedne všla dva norca (enega so pri koliseju koj vjeli), napravilo je veliko hrupa po Ljubljanskih časnikih, a to prav nepotrebno, zato, ker za tem hrupom ne tiči skrb za begune, ampak vse kaj družega; „Laibacherica“ to odkritosrčno pové, rekši: „in Bezug auf Aufsicht von Seite der Ordensschwester dürfte im Staate Dänemark einig faul sein?“ Da nihče ne more zagovarjati premalo marnega nadzorstva nad norci, to je gotovo; al časnikarskim strastim nasproti je vprašanje upravičeno: ali se tudi v kljub dobri pazljivosti ne naključí lahko, da na vrtu kak prosto sprehajóči se norec uide, če se še celó to primeri, da v ječah zaprti in z dvojno stražo vojaško varovani hudodelci uidejo, kakor se je to že nekaterekrat zgodilo na Ljubljanskem gradu in v Ljubljanski kosarni? O tacih primerljajih se pa ne črhne nič ali se le memogredé omeni — brez dostavka, da je kaj „faul im Staate Dänemark“!

— (*Slovensko gledišče.*) Nestroy-eva burka „Einen Jux will er sich machen“ je že sama po sebi zastarála;

*) Pri deželnem odboru.

Železnikarjev prevod „Danes bomo tiči“, ki se je v nedeljo igral, nam pa je kazal, kakošen ne sme biti jezik v slovenskih predstavah. Prav s tako „primojduševsko“ govorico se pačijo nemškutarji po gostilnicah in nekatere germanske Ljubljanske „frave“, kedar hočejo pokazati, da je slovenski jezik grd. Nadjamo se, da kaj takega „klasičnega“ ne slišimo več, ker plosk galerije nam ne sme biti merodajen. Igralci in igralkе so storili, kar je bilo mogoče storiti s tako burko.

— (Sokolov večer) preteklo soboto v čitalnični gostilnici bil je dobro obiskan in po zanimivo sestavljenem programu prav kratkočasen. Gospod Nollijevo „berilo“ je bilo jako šaljivo, tudi gospodje pevci pod vodstvom gospod kapelnika Schantelna so se vrlo držali. Jed in pijača, pa tudi postrežba bila je dobra, za kar gré hvala gosp. Khamu. Godba je bila izvrstna kakor vselej.

— (Deveta slovenska predstava) v deželnem gledališči bo v ponedeljek 1. decembra in sicer slovesna predstava na čast 25letnemu vladanji Njih Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. Igrala se bode čarobna igra „Zapravljivec“, pri kateri bode sodeloval tudi čitalničin pevski zbor.

— (Odgovor na „Poslano“ v 16. listu „Slovenca“.) Na naš opomin v „Novicah“ 19. t. m. je prišlo 21. dne t. m. v Pešto za Slovaško gimnazijo od gosp. generaldirektorja pl. Treuensteina 13 gold. 12 kr.

Če bi pa mi ne bili g. pl. Treuensteina, ki je že osem mesecev pestil ta denar, v „Novicah“ in v „Slovenca“ podregali, kdo vé, kdaj bi bil prišel denar tje, kamor mu je bil namen.

Veseli nas pa, da je naš opomin tako dober vspeh imel. Več tistih, ki so kaj dali.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Državni zbor je v ponedeljek prenehal, ker se 26. t. m. začne deželni zbori.

Zbornica poslancev je naredila a d r e s o, je za prve kvatre prihodnjega leta dovolila pobiranje davkov in dovolila vladi tudi, da sme do 80 milijonov gold. srebra na p ó s o d o vzeti. Prva in zadnja stvar ste bile tako zanimive v obravnavi svoji, da danes na kratko načrtamo razpravo, vprihodnje pa prinesemo nekatere govore obširno, ker so vredni, da jih naši bralci od konca do kraja zvedó, in to sta Hermanova govora in govor Lienbacherjev.

Povedali smo, da je kolovodja nemških liberalcev dr. Herbst osnoval a d r e s o, to je odgovor zbornice na govor, s katerim je cesar odprl državni zbor. Herbstova adresa ni druga nego obširnejša parafraza (opis) prestolnega govora, al tako slaba je, da so sami ustavoverni časniki rekli, da je najslabeje delo izmed vseh, ki so dosihmal potekla iz peresa njegovega; najslabeje je gotovo ono mesto, kjer govori o gospodarskih homatijah; ne ene samostalne misli ni v Herbstovi osnovi, ki bi je ne bili že brali v časnikih. Vendar se vé da jo je sprejela večina poslancev. — Kakor smo že povedali, je grof Hohenwart besede prosil in v imenu svojih političnih družnikov (desnega središča) zbornici naznanil, da se ne bodo vdeležili adresne debate, da svet ne bode mislil, da s tem priznavajo pravni temelj volilne postave od 2. aprila, katera žali pravice posamesnih kraljestev in dežel. — To deklaracijo dati zbornici, je bilo sklenjeno v klubu desnega središča z vsemi glasovi zunaj dveh. Po našem prepričanji je na tako stališče portaviti se proti večini tega rajsrata, edina prava parlamentarna taktika bila; me-

šati se v pričkanje za stvar, ki zanikuje pravice posamesnih kraljestev in dežel, slabí ves efekt, če tudi so nasprotni govori tako izvrstni kakor je govor Hermanov bil. Nam je tudi iz za koulis znano, kako zeló je Herbstovce ta taktika osupnila in kako so razkačeni bili, slišati slovesno deklaracijo Hohenwartovo, da njegova stranka hoče — danes molčati. Zato je pa tudi Herbst v konečnem svojem govoru skušal šcipati Hohenwarta, Hohenwart pa se mu je — smehljal. Po klubovem sklepu pa tudi Herman ne bi bil smel govoriti, zato se je s tem pregrešil zoper stransko disciplino; al kdor je imel že toliko na srcu, kar bi rad svetu povedal, res težko mu je potem molčati. Le izvrstnost govora more tedaj zagovarjati parlamentarni prestopok govornika. „Novice“ prinesó celi po „Slovenca“ prestavljeni govor Hermanov. To je možka beseda, jedrena in tehtna, da malo takih! Kakor pritlikovca proti velikanu bila sta proti Hermanovemu govoru govora dr. Razlaga in dr. Vošnjaka; — dr. Razlag, nikjer in nikoli prav odločen, priklada v govoru svojem nekaj sém, nekaj tje; ni krop ne voda; zato ga Herbst v konečnem govoru že „skoro za svojega šteje“. Mi pa moramo v imenu Slovencev, katere zbornici kot pol divjake producira, „um sie nach und nach in die Reihe der Culturvölker eintreten zu lassen!“ protestovati zoper to, ako misli dr. Razlag v imenu Slovencev govoriti, če pravi, da se v marsičem s Herbstovo „Anschauungsweise“ „popolnoma“ sklada! — A da se ne more skladati z mnenjem Hohenwartovim, češ, da Slovenci „na stališču postave stojimo“! Je mar Hohenwart prekucuh, če priznava prava aprilske volilne postave? — mar Hohenwartu ni „za pravico in svobodo“? — Da je mladoslovence objel véliki nemčur in centralist dr. Herbst „skoro že za svoje“, to prinese dr. Razlag za božične potice iz Dunaja domú. — O govoru dr. Vošnjakovem ni vredno kaj govoriti; kakor dijak kako šolsko nalogo naredí, tak je bil dr. Vošnjakov govor — v slovesni adresni debati! Misliti je bilo po „Narodovih“ ekspektoracijah, da bode s fulminantnim govorom klical „zedinjeno Slovenijo“ v zbornico poslancev, al še imenovati si je ni upal in pod naslovom „eine einzige Administrationsgruppe“ vtaknil je ubogo revico tako pohlevno v kotiček, da je nihče ni zapazil; zato mu tudi nihče ni nič ugovarjal, ker nihče ni porajtal govora njegovega. — Zato je pa dr. Dolfi Schaffer že večó korajžo pokazal, naravnost rekši, da 6 poslancev Kranjskih bo glasovalo za a d r e s o in to zato, ker „velika večina Kranjcev je ustavoverna“. Škoda, da ni povedal: kakošnih Kranjcev.

Jako tehtni so bili nekateri govori zoper posojila, a ne iz golega nasprotovanskega duhá, ampak zato, ker državna pomoč ni na pravem mestu, ako se naklone takim, ki je niso vredni; posebno izvrstno je govoril dr. Lienbacher. Drugi pot več o tem.

— Telegram iz Sloven. Gradca v „Vaterlandu“ naznanja, da je ondašnji zbor konservativnega društva 24. nov. gosp. Hermanu navdušeno čestital za izvrstni njegov govor.

Žitna cena

v Ljubljani 22. novembra 1873.

Vagán v novem denarji: pšenice domače 6 fl. 60. — banaške 7 fl. 45. — turšice 4 fl. — soršice 4 fl. 20. — rží 5 fl. 20. — ječmena 3 fl. 90. — prosa 3 fl. — ajde 4 fl. — ovsa 2 fl. — Krompir 1 fl. 80.